

VÁLOGATÁS AZ IPARJOGVÉDELMI SZAKÉRTŐI TESTÜLET SZAKVÉLEMÉNYEIBŐL

SZAKÉRTŐI VÉLEMÉNY KNOW-HOW ÉS ÜZLETI TITOK MEGSÉRTÉSE, ILLETVE VÉDELME KÉRDÉSÉBEN

ISZT- 8/2008

I. Megbízás és előzmények

Az M. Zrt. a közte, valamint az A. Bt. és társai között folyamatban lévő jogvita kapcsán megbízást adott az Iparjogvédelmi Szakértői Testület részére, hogy know-how és üzleti titok megsértése, illetve védelme kérdésében készítsen szakértői véleményt.

Az M. Zrt. felperes ...-én benyújtott keresete alapján polgári peres eljárás folyik a Békés Megyei Bíróságon az A. Bt. elsőrendű, X. (az előbbi bt. beltagja) másodrendű, a H. Kft. harmadrendű és Y. (a fenti bt. kültagja) negyedrendű alperes ellen a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény (Típv.) 4. §-a szerinti üzleti titok, valamint a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (Ptk.) 86. §-ának (4) bekezdése szerinti know-how megsértése miatt.

A szakértői megbízásból, illetve a hozzá mellékelt iratokból megállapítható tényállás lényege szerint a többek között élelmiszer-ipari hurok és klipsz előállításával és forgalmazásával foglalkozó M. Kft., majd a közvetlen jogutódnak nem tekinthető, de azonos alapítóval és tevékenységi körrel rendelkező, az előbbitől megvásárolt eszközökkel működő M. Rt. (később Zrt.) az A. Bt.-t megbízási szerződés alapján (1996-tól), X.-et pedig munkavállalóként (2003-tól) foglalkoztatta gépgyártási és -karbantartási feladatok ellátása érdekében. A cég tevékenységéből származó eredmények egyik legfontosabb alapját a saját fejlesztésű és egyedi építésű hurokkötöző célautomata berendezés képezte.

Az M. Kft.-nél, majd Rt.-nél foglalkoztatottak valamennyien titoktartási nyilatkozatot írtak alá, amelyben vállalták, hogy a tudomásukra jutott üzleti titkot megtartják.

Az A. Bt. és X. munkavégzésre irányuló jogviszonya az M. Rt.-nél 2005-ben, illetve 2006 elején – az előbbiektől kezdeményezésére – megszűnt.

A H. Kft. és az M. Kft. között éveken keresztül üzleti kapcsolat állt fenn; az M. Kft. által üzleti titokként kezelt ismeretekhez azonban az előbbi cég ezen a kapcsolaton keresztül nem jutott hozzá.

2006 márciusában az A. Bt. és a H. Kft. között vállalkozási szerződés jött létre, amelyben az elsőrendű alperes cég hurokkötöző gépek elkészítését, továbbá beállítási, üzembe helyezési és fejlesztési munkálatok elvégzését vállalta. Az első gépet a H. Kft.-nél ugyanebben a hónapban telepítették.

Sz. M. igazságügyi műszaki szakértő az M. Zrt. által használt berendezés és a H. Kft.-nél telepített gép összehasonlító vizsgálata során több azonosságot is felfedezett; ám szakvéleményében azt is megjegyezte, hogy a felperes gépének know-how-t képező kialakítása az alperes gépén csak kis részben tárgyasul. Az eljárásban szintén vizsgálat tárgyát képezi az a harmadik személy tulajdonában álló „karcagi gép”, amely az M. Zrt. berendezésének tervezéséhez is inspirációként szolgálhatott.

Az M. Zrt. álláspontja szerint az alperesek az ő szellemi tulajdonát képező know-how hasznosításával, valamint az ő üzleti titkával való visszaéléssel (jogszerűtlen megszerzésével és hasznosításával) építették meg és hasznosítják a versenytárs H. Kft. birtokában lévő berendezést, amely a tisztességtelen piaci magatartás fogalmi körébe is beletartozik, és jelentős károkat okoz az M. Zrt.-nek.

Az alperes álláspontja szerint a felperes cég nem rendelkezik olyan, azonosíthatóan rögzített ismeretekkel, amelyek a know-how polgári jogi védelméhez elegendőek lennének; ezen kívül az M. Zrt. sem know-how, sem üzleti titok gyanánt nem hivatkozhat a végelszámolással megszünt M. Kft. fejlesztéseire. A saját ismereteiket felhasználó alperesek pedig nem követtek el jogsértést, amikor az M. cégéknél a birtokukba került, saját munkájukból leszűrt tapasztalatokat későbbi munkáik során alkalmazták.

II. A feltett és a testület által vizsgált kérdések

Az M. Zrt. a következő – a know-how polgári jogi védelmével, az üzleti titok védelmével és a tisztességtelen piaci magatartással összefüggő – kérdések megválaszolásával bízza meg az Iparjogvédelmi Szakértői Testületet.

1. Know-how

1.1. Az írásba foglalás és a számviteli nyilvántartásban történő rögzítés hiánya önmagában kizárja-e a know-how létezését? Melyek a know-how definíciójának elengedhetetlen, azaz szükséges és elégséges tartalmi elemei?

1.2. Írásba foglalt adásvételi szerződés nélkül jogszerűen átruházható-e visszterhesen a know-how-t magán hordozó gép, ez esetben tekinthető-e ez egyben a know-how átruházásának is?

1.3. Az elsőrendű és a harmadrendű alperes között létrejött vállalkozói szerződés tekinthető-e know-how hasznosítási szerződésnek? Jogszerű-e az egyik fél felelősséget kizáró szerződéses nyilatkozata, ha a másik fél a szerződés megkötését megelőzően a versenytárs azonos tevékenységében működött közre?

1.4. Miben nyilvánul meg az M. Zrt. know-how-ja?

1.5. A munkavállaló vagy a megbízott által a saját tevékenysége során szerzett ismeretek és tapasztalatok kinek a szellemi tulajdonát képezik?

2. Üzleti titok

2.1. Milyen időtartamra érvényes az üzleti titok megtartására írásban vállalt kötelezettség?

2.2. Fennáll-e az A. Bt.-nek és tagjainak a titoktartási kötelezettsége az M. Zrt. felé a csatolt titoktartási nyilatkozatok alapján, és az vonatkozik-e a célautomata berendezések műszaki, működési, technológiai és gyártási ismereteire?

2.3. Az M. Kft., Rt. és Zrt. érdekkörébe tartozó műszaki fejlesztések az üzleti titok fogalmi körébe tartozhatnak-e, ha ugyanolyan végtermék gyártását más berendezéssel más is el tudja végezni?

3. Tisztességtelen piaci magatartás

3.1. Tisztességesnek minősíthető-e az a magatartás, amelynek során a megrendelő azon ismeretek hasznosítására köt vállalkozási szerződést, amelyeket a vállalkozás, illetve annak tagjai – a megrendelő által is tudottan – szükségszerűen a piaci versenytársnál szereztek meg?

3.2. Mi lett volna az elvárható gondosság és körületekintés körébe tartozó magatartás a 3.1 pont szerinti szerződést megkötő felek részéről?

3.3. Tisztességesnek minősül-e egy gazdálkodó piaci magatartása, ha a versenytárs felhívásai ellenére, annak üzleti titkának felhasználásával hátrányos helyzetbe hozza versenytársát?

III. A testület eljárása

Az Iparjogvédelmi Szakértői Testület a 270/2002. (XII. 20.) Korm. rendelet által meghatározott feladatkörben, valamint szervezeti és eljárási rendben, a tényállásra irányadó jogszabályok, azaz a Ptk. és a Tpv. rendelkezései alapján alakította ki – az alábbiakban kifejtésre kerülő – álláspontját.

A jelen szakértői vélemény megállapításai és következtetései a hatályos jogszabályok, valamint a megküldött iratok által ismertetett, illetve az azokból megismerhető tényeken alapulnak; a konkrét ügyre nézve levont következtetései csak erre a tényállásra nézve helytállóak.

Ez a szakértői vélemény az ügyben eljáró bíróságokat nem köti.

IV. A szakértői testület álláspontja

1. Know-how

1.1. A know-how védelem előfeltételei, a rögzítettség követelményének kérdései

A feltett kérdés megválaszolása előtt indokoltnak tűnik a know-how hatályos jogi szabályozásának, valamint a hozzá kapcsolódó hazai bírói joggyakorlatnak az áttekintése.

A Ptk. a személyek polgári jogi védelméről szóló címben, a 86. § (4) bekezdésében – a szellemi alkotásokhoz fűződő jogok körében, a szerzői jogi és iparjogvédelmi ágazati törvények hatálya alá nem eső, „nevesítetlen” oltalmi tárgyak között, a védelem „hézagmentességét” biztosító (3) bekezdést követően, azt mintegy kiegészítve – rendelkezik a know-how oltalmáról. A törvény az oltalom tárgyát nem nevezi ugyan know-how-nak, de szabályozza a jogintézményt, amikor kimondja: *„A személyeket védelem illeti meg a vagyoni értékű gazdasági, műszaki és szervezési ismereteik és tapasztalataik tekintetében is. A védelmi idő kezdetét és tartamát jogszabály határozza meg.”*

A hivatkozott külön jogszabály, azaz a Ptk. módosításáról és egységes szövegéről szóló 1977. évi IV. törvény hatálybalépéséről és végrehajtásáról rendelkező 1978. évi 2. törvényerejű rendelet 4. §-ának (1) bekezdése a védelmi idő kezdetéről nem nyilatkozik, annak tartamáról pedig szűkszavúan rendelkezik: *„A személyeket a vagyoni értékű gazdasági, műszaki és szervezési ismereteik és tapasztalataik tekintetében a megkezdett vagy tervbe vett hasznosítás esetén a közkinccsé válásig illeti meg a védelem.”*

E két törvényi rendelkezés adja a know-how jogintézményének jogi alapjait. Ezeket a rendelkezéseket – tekintettel arra, hogy nem áll mögöttük az ágazati törvényekhez hasonló cizellált jogszabály – a bírói gyakorlatnak kellett kibontania, értelmeznie és tartalommal kitöltenie. A Legfelsőbb Bíróság Gazdasági Kollégiumának GK 52. számú állásfoglalása (BH 1990/1. szám) a következőképpen nyilatkozik a know-how-ról:

„A Ptk. 87. §-ának (2) bekezdésében szabályozott¹ vagyoni értékű gazdasági, műszaki, szervezési ismeretek és tapasztalatok mint a szellemi tevékenység eredményei a szellemi alkotások fogalma alá tartoznak. Bár kizárólagosságot biztosító jogkövetkezmények nem fűződnek hozzájuk, a jogosulatlan felhasználással szemben ezek az ismeretek is védelemben részesülnek (pl. titokvédelem), és a jogosult követelheti, hogy az eredményeit elsajátító vagy felhasználó személy részesítse őt az elért vagyoni eredményben. Az is gyakori, hogy ezeket a vagyoni értékű ismereteket és tapasztalatokat ellenérték fejében átruházzák. A know-how mint szellemi alkotás tehát vagyoni értéket képvisel és forgalomképes, ennélfogva a Gt. 22. §-ának (2) bekezdésében említett nem pénzbeli betét (hozzájárulás) tárgya lehet.”

A fenti jogszabályi rendelkezések értelmében – figyelemmel a rájuk épülő bírói gyakorlatra is – a hatályos Ptk. szerinti know-how fogalmi elemei a következők:

- relatív titkossággal bír (közkinccsé még nem vált);
- vagyoni értéket képvisel;
- gazdasági, műszaki vagy szervezési jellegű;
- jogosultja az a személy (jogalany), aki az ismeretet, tapasztalatot kifejlesztette, illetve a meglévő korábbi ismeretekből, tapasztalatokból leszűrte (szintetizálta);

¹ A Ptk. 87. §-ának (2) bekezdése ugyan a nevesítetlen szellemi tulajdon-jogok és a know-how kapcsán érvényesíthető speciális igényt szabályozza, az idézet további részéből egyértelmű, hogy a know-how jellemzéséről van szó.

- gyakorlati ismeretnek minősül, azaz nem valamilyen jelenség felismeréséről van szó, hanem olyan – a gyakorlatban alkalmazható – ismeretről vagy tapasztalatról, amelynek a hasznosítása legalább tervbe van véve;
- nem áll más, nevesített iparjogvédelmi oltalom alatt.

A know-how jellegű ismeretek közkinccsé még nem vált természete az üzleti titok titkosági kritériumához képest szélesebb kört ölel fel. Ez azt jelenti, hogy nem kizárólag olyan információkról lehet ebben a körben beszélni, amelyek csupán egy szűk, meghatározható kör számára hozzáférhetőek (azaz szűk értelemben véve titkosak), hanem idetartoznak az olyan – egyébként bárki számára hozzáférhető, de speciális szempontok szerint csoportosított – ismeretek is, amelyeknek összeállítása olyan mennyiségű munkaráfördítást igényel, amely miatt a felhasználni kívánó számára előnyösebb a kész ismeret megszerzése, mint a saját kutatásban való előállítás. Ez utóbbi esetben a know-how-t képező adatok nem a titkosságuk miatt, hanem az összegyűjtésükhöz vagy a rendszerezésükhöz szükséges erőfeszítések nagysága miatt *korlátozottan hozzáférhetőek*.

Ehhez járul a bírói gyakorlat azon megállapítása, amely szerint „*az a tény, hogy a tudomány állásához kapcsolódó, feltételezett ismeret az adott megoldás előállításának lehetőségét az érintett szakmai kör részére nem zárja ki, önmagában nem eredményezi a megoldás közkinccsé válását [Ptk. 86. § (3) bek., 87. § (2) bek., 1978. évi 2. tvr. (Ptké. II/4. § (1) bek.]*” (BH1992.391.).² Ebből is világosan látszik, hogy a know-how *relatív titkosságára* (korlátozott hozzáférhetőségére) vonatkozó követelmény teljesülése esetről esetre vizsgálandó, azaz a közkinccsé válásnak nincs olyan szigorúan és világosan rögzített zsinórmértéke, amely a szabadalmazhatósághoz szükséges abszolút újdonsághoz volna hasonlítható. Egy adott megoldás, amelyet a jogosult nem kezel titkosan (a hatályos szabályok szerint ez csupán az üzleti titok körében követelmény), mindaddig oltalmat élvezhet know-how gyanánt, amíg az érintett szakmai körökben nem terjed el annyira, hogy korlátozott hozzáférhetőségéről már nem lehet beszélni.

A vagyoni értékűség kritériuma – amelyből a forgalomképesség szükségszerűen következik – azt is maga után vonja, hogy *a közkinccsé válás elkerüléséhez a jogosultnak jellemzően gazdasági érdeke fűződik*, azaz az érintett ismeret vagy tapasztalat a jogosult számára versenyelőnyt jelent. Ezt egészíti ki és erősíti meg a gazdasági, műszaki vagy szervezési jellegre történő utalás, és ezért tekinthető a know-how fogalmi elemének a gyakorlati alkalmazhatóság is, amely legalább a tervbe vett hasznosítást maga után vonja.

A know-how fogalmának egyik leglényegesebb eleme az, hogy *nevesített iparjogvédelmi oltalom alatt nem áll*, azaz a know-how-t képező ismeretek nem voltak lajstromozásra irányuló eljárás tárgyai, ennél fogva hatósági vizsgálatukról és értékelésükről sem beszélhe-

² Igaz ugyan, hogy mindez a nevesítetlen szellemi tulajdon-jogok kapcsán került megfogalmazásra, ám a közkinccsé válás mindkét kategóriára nézve azonosan értelmezhető fogalom, így a know-how-ra is irányadó (annál is inkább, mivel a jogalkotó a védelem lejártát is a közkinccsé váláshoz kötötte).

tünk, és okirattal igazolható jogosultjuk sincs.³ Mindennek a know-how védelméből fakadó jogokra nézve rendkívül fontos következményei vannak. Egy lajstromozatlan – és ilyenformán bizonytalan (eseti megítélést igénylő) kezdetű és lejáratú, ráadásul nem nyilvánosságra hozott tárgyú – oltalom nem adhat kizárólagos jogot a jogosultnak, azaz a know-how védelem megsértése csak az ismeret jogszerűtlen megszerzése vagy az azzal való visszaélés által valósulhat meg. A védelemnek ez a relatív természete azt eredményezi, hogy az ismereteknek a jogszerűen megszerzett termékből való kikövetkeztetése (*mérnöki visszafejtés*), a know-how tárgyat képező ismeretek *független (párhuzamos) kifejlesztése*, valamint az érintett *információk jóhiszemű megszerzése* kizárja a jogosultnak az ezeket megvalósító személyekkel szembeni fellépését. Nem is lehet ez másképp, hiszen az említett „hasznosítók” más forrásból nem szerezhettek tudomást a védelem alatt álló know-how pontos mibenlétéről.

Lényeges kérdéseket vet fel a *know-how-ra jogosult* személy megállapításának, illetve az e jogosulti pozícióból fakadó jogok harmadik személyre történő átruházhatóságának kérdése is. A Ptk. 86. §-ának (4) bekezdése úgy fogalmaz, hogy a személyeket védelem illeti meg „...ismereteik és tapasztalataik tekintetében is”. Ebből az következik, hogy a know-how védelem eredeti jogosultjának az minősül, aki tevékenysége során az adott ismeretet vagy tapasztalatot kifejlesztette, illetve szintetizálta. Ehhez kapcsolódóan a jelenlegi bírói gyakorlat a know-how-t forgalomképes és apportálható vagyoni értékű szellemi alkotásnak tekinti, a szerződési szabadság polgári jogi alapelvéből következően pedig a know-how eredeti jogosultja felhatalmazhatja a jogszerűen hasznosító személyt a harmadik személyekkel szembeni igényérvényesítésre.

A know-how jogosultjának meghatározása során jelentőséghez juthat annak a kérdésnek a megválaszolása is, hogy a munkáltató, megrendelő vagy megbízó milyen módon rendelkezhet azokkal az ismeretekkel, illetve tapasztalattal, amelyhez a másik fél munkavégzésre irányuló jogviszonyával összefüggésben jutott hozzá. A know-how esetében a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény szolgálati és alkalmazotti találmányokra vonatkozó rendelkezései nem alkalmazhatóak. Arra nézve, ha a know-how jellegű ismeretek kifejlesztése valamilyen jogviszony kötelékében történik, a bírói gyakorlat így ad iránymutatást: „A személyeket védelem illeti meg a vagyoni értékű gazdasági, műszaki és szervezési ismereteik és tapasztalataik tekintetében is. A védelem körében a jogosult azt is követelheti, hogy az eredményeit felhasználó személy részesítse őt az elért vagyoni eredményben. Ha azonban valamely vagyoni értékű műszaki ismereteket jelentő megoldás létrehozása munka-

³ A hatályos jogszabályok nem zárják ugyan ki, hogy – elutasított vagy visszavont – iparjogvédelmi (első-sorban szabadalmi vagy használatiminta-oltalmi) bejelentések tartalmát képező ismeretek know-how-ként védelemben részesüljenek, hiszen a know-how védelemhez szükséges küszöb a lajstromozott iparjogvédelmi jogokhoz szükséges oltalomképességi feltételekhez képest alacsonyabb; jellemzően mégis olyan ismeretekről van szó, amelyeket nem vetettek alá a hatósági eljárás „próbájának”, a megadott oltalom pedig – az oltalom megadására irányuló eljárás szerves részét képező nyilvánosságra tekintettel – mindenképpen kizárja a párhuzamos know-how védelem fennállását.

köri kötelezettség vagy szerződéses kötelezettség alapján történt, a dolgozó a munkáltatójával szemben, a kötelezett a szerződés szerint jogosítottal szemben a Ptk. 87. §-ának (2) bekezdése alapján nem érvényesíthet díjigényt” (BH1980.468.). Amennyiben tehát a know-how-t képező ismeretek valamilyen – a létrehozásukra (is) irányuló – jogviszony keretében kerülnek az eredeti jogosulttól más személyek birtokába, ez utóbbiak ellen az eredeti jogosultnak – eltérő szerződési kikötés hiányában – nincs fellépési lehetősége.⁴ Ugyanakkor a munkáltatóra, illetve a másik szerződő félre történő jogzátszállásról a felek közötti jogviszonyt szabályozó szerződésben rendelkezni kell.

Amikor tehát a know-how védelem alapján kerül sor jogérvényesítésre, akkor minden esetben vizsgálni kell, hogy ki az adott ismeret vagy tapasztalat vonatkozásában jogosultnak tekinthető személy, illetve kivel szemben nem lehetséges az igényérvényesítés. A konkrét ügyre nézve ebből az következik, hogy a know-how védelem megsértése címén csak olyan ismeretekkel összefüggésben van helye igényérvényesítésnek, amelyek esetében az M. Zrt. a know-how jogosultja.

A védelem lajstromozatlan mivoltából következik az is, hogy a védelemre hivatkozó személynek kell bizonyítania azt, hogy a másik fél a védelem alatt álló ismeretet vagy tapasztalatot hasznosítja, ilyen bizonyítás hiányában pedig az igény nem tekinthető megalapozottnak. Ezt a BH2000.243-ban olvasható bírói döntés is megerősíti, amikor – igaz, szintén a „hézagmentes oltalom” kontextusában – kimondja, hogy *„külön jogszabály hatálya alá nem tartozó műszaki ismeretek védelme iránti perben a jogosultnak kell bizonyítania, hogy annak eredményeit az alperes elsajátította vagy felhasználta”*.

A know-how és a *szellemi tulajdon* fentiekben többször említett – a Ptk. 86. §-ának (3) bekezdésében szabályozott – *nevesíttelen formái* közötti viszonyt a jogszabályok nem vizsgálják meg, a bírói gyakorlat pedig gyakran összemosza a két kategóriát. A Ptk. 86. §-ának (3) bekezdése így rendelkezik: *„A törvény védi azokat a szellemi alkotásokat is, amelyekről a külön jogszabályok nem rendelkeznek, de amelyek társadalmilag széles körben felhasználhatók és még közkinccsé nem váltak.”* A (3) és a (4) bekezdés együttes olvasatából az is következhetne, hogy két különálló kategóriáról van szó, ha azonban a két jogintézmény ismérveit vizsgáljuk, átfedéseket is lehet találni. Úgy tűnik, hogy a know-how-nak minősülő ismeretek többsége a külön jogszabályok hatálya alá nem tartozó, de „társadalmilag széles körben felhasználható”, „közkinccsé még nem vált” szellemi alkotások körébe is besorolható. A hézagmentes oltalmat biztosító rendelkezés sem az ismeretek jellegére, sem vagyoni értékére nézve nem határoz meg közelebbi követelményeket, és a jogosulti pozíció sem tűnik olyan mértékben rögzítettnek, mint a know-how esetében. A két jogintézményt

⁴ Igaz ugyan, hogy az idézett bírósági határozat csak a Ptk. 87. §-ának (2) bekezdését említi, de az adott ügyben a 87. § (1) bekezdésére a felperesek nem is hivatkoztak. Az ítélet indokolása alapján nem túlzott merészség kijelenteni, hogy a 87. § (2) bekezdése kapcsán elmondottak általában vonatkoznak a know-how védelme alapján történő igényérvényesítésre.

mindenesetre egymáshoz közelíti az a tény, hogy az általuk biztosított védelem megsértése esetén érvényesíthető igények köre azonos.

A konkrét ügy szempontjából a legnagyobb jelentőséggel azonban az a megállapítás bír, miszerint valamely ismeret vagy tapasztalat a know-how védelemhez szükséges – fent vázolt – előfeltételek hiányában is minősülhet a Ptk. 86. §-ának (3) bekezdése szerinti „nevesíttelen, de oltalom alatt álló szellemi alkotás” kategóriájába tartozó információnak, amely a hatályos szabályok alapján ugyancsak jelentős jogérvényesítési lehetőségeket kínál a jogosulatlan hasznosítás ellenében.

Ugyanez mondható el az üzleti titok [Ptk. 81.§ (1) bek.] vonatkozásában is; noha számos esetben előfordulhat, hogy a védelem alatt álló üzleti titok és a know-how-nak minősülő ismeret egybeesik, a kétféle védelem előfeltételei nem azonosak, ezért a know-how-nak nem minősülő ismeretek egy része üzleti titok gyanánt még védelemben részesülhet. Sőt: adott esetben ugyanazon információ vonatkozásában a know-how és az üzleti titok jogosultjai el is térhetnek egymástól, hiszen az utóbbi esetében a titokban maradáshoz fűződő pénzügyi, gazdasági vagy piaci érdek, valamint az ennek érdekében megtett intézkedések képezik – definíciós elemként – a védelem előfeltételeit.

A know-how védelem ernyője alá vonni kívánt ismeretek írásos *rögzítettsége* (azaz a „tárgyasult forma” követelménye) nem jogszabályi kitétel, azaz önmagában nem fosztja meg az ismereteket a know-how minőségtől az a tény, hogy a szóban forgó ismeret ilyenként nincs dokumentálva. A tárgyasult forma, azaz az azonosítható rögzítettség a bírói gyakorlatban a know-how apportálhatóságához szükséges előfeltételként jelenik meg, nem pedig a védelem *sine qua non*-jaként. A BH2000.219. jogesetben olvasható megállapítás tehát, amely szerint „*a tag az apportként átadni vállalt know-how-t tárgyasult formában köteles a társaság rendelkezésére bocsátani, ezt a bejegyzéskor a cégbíróságnak vizsgálnia kell*” csupán a forgalomképessége szempontjából bír jelentőséggel. Amennyiben nem az ismeretek apportálásáról van szó, a know-how írásbeli dokumentációjának hiánya önmagában nem zárja ki a védelemből a szóban forgó ismereteket – feltéve, hogy a fentebb ismertetett ismérvek fennállása ilyen módon is kétség nélkül megállapítható. Fogalmilag a know-how átruházása sem követeli meg annak írásba foglalását, de a gyakorlatban ettől – vagy az írást helyettesítő modellt, mintadarab, prototípus alapján való beazonosíthatóságtól – nehéz eltekinteni.

Ezzel összefüggésben látni kell azt is, hogy a vagyoni értékűség igazolásához, illetve a védelem alatt álló ismeretek körének rögzítéséhez, azaz a védelem tárgyának azonosításához rendkívüli mértékben hozzájárulhat, ha az érintett ismeretek csoportja jól körülírható, és valamilyen formában rögzítésre kerül. A know-how védelme alapján történő jogérvényesítés során rendkívüli jelentőséghez jut, hogy a jogosult bizonyítani tudja-e, hogy know-how-val rendelkezik, illetve hogy a másik fél a védelem alá eső ismereteket sajátította el és hasznosította. Előzetes írásbeli rögzítettség hiányában a bizonyítás könnyen ellehetetlenülhet, ami a jogérvényesítés áthatolhatatlan gátját képezheti.

1.2. Know-how elemeket hordozó berendezés írásba foglalt adásvételi szerződés nélküli átruházása

Az írásbeliség mellőzésével létrehozott adásvételi szerződés megkötésének abban a körben, ahol a Ptk. ilyen alakíságot nem követel meg, törvényi akadályá nincs; ám a kérdésnek ez a fele nem iparjogvédelmi érintettségű, így annak részletesebb megválaszolása nem tartozik a testület feladatkörébe.

Az ilyen – szóban megkötött – szerződés know-how átruházási vagy licencszerződésnek önmagában nem tekinthető, hiszen ahhoz a megállapodásban kifejezetten utalni kellett volna erre a tényre. Igaz ugyanakkor, hogy jogszabályi kötelezettség az írásbeliségre ebben a körben sem áll fenn. Amennyiben a kérdés az egymás jogutódjának nem tekinthető M. Kft. és M. Zrt. közötti technológiatranszferre vonatkozik, úgy az alakszerűtlen módon történő átruházás lehetőségére itt is figyelemmel kell lenni; azaz az M. Zrt. adott esetben minősülhet az M. Kft. jogutódjának az utóbbi know-how-jával összefüggő jogosultságok tekintetében.

A know-how védelem relatív természetéből fakadó korlátai körében már említett mérnöki visszafejtés lehetősége – amely kizárja a fellépést azzal a személlyel szemben, aki a jogszerűen megszerzett termék elemzésével jut a know-how-nak minősülő ismeret birtokába – hasznosítási szerződés hiányában is a Ptk. 87. §-a szerinti igényérvényesítés gátját képezi. Fontos azt is látni, hogy azoknak a védelmi tárgyakkal az esetében, ahol a közkinccsé válás a védelmet magát szünteti meg, a védendő információt visszafejthető formában tartalmazó termék (a konkrét esetben „a know-how-t magán hordozó gép”) forgalmazása önmagában a Ptk. által biztosított védelem megszűnése irányába hat.

1.3. A vállalkozói szerződés minősítése, a felelősség kizárása

Know-how hasznosítására vonatkozó szerződést kizárólag a know-how jogosultja, illetve a know-how jogosultjától erre megfelelő felhatalmazással rendelkező hasznosító köthet harmadik személlyel. Amennyiben ez a feltétel nem áll fenn, úgy az említett vállalkozási szerződés nem tekinthető know-how hasznosítási szerződésnek, a jogosult pedig – amennyiben a hozzájárulása nélkül történt az ismeret átadása – a Ptk. 87. §-a szerinti igényeket érvényesítheti.

Ezek a megállapítások természetesen nem érintik az egyéb jogcímeiken (pl. üzleti titok megsértése) érvényesíthető igények alapján – akár harmadik személyek által – történő fellépés lehetőségét.

A felelősség kizárására irányuló – csak a Ptk. 75. §-ának (3) bekezdése és 342. §-ának (1) bekezdése által szabott keretek között kiköthető – szerződéses rendelkezéssel kapcsolatban látni kell, hogy az kizárólag a szerződést aláíró felek egymás közötti viszonyában rendelkezik joghatállyal. E kétoldalú jognyilatkozatokból eredő jogok és kötelezettségek nem zárják ki azt, hogy harmadik személy jogai érvényesítése érdekében bármelyikükkel szemben fellépjen.

Annak vizsgálatakor tehát, hogy egy harmadik személy a know-how hasznosításakor jogsértő magatartást tanúsít-e – és ilyenformán érvényesíthető-e vele szemben a Ptk. 87. §-a szerinti igények –, azt kell vizsgálni, hogy ez a személy jóhiszeműnek tekinthető-e. Ha igen, úgy tevékenysége a know-how védelem korlátait képező kivételek körébe tartozik. Ezzel szemben ha tudja, illetve az adott helyzetben általában elvárhatóan gondos körültekintés mellett tudnia kellene, hogy az általa hasznosított ismeret know-how-t képez, és a jogosult nem engedélyezte a hasznosítást, a know-how sérelme megállapítható. Igaz ugyan, hogy a személyhez fűződő jogok megsértése esetén követelhető igények – a kártérítés kivételével – objektív alapúak, azaz nem kötődnek felróhatósághoz; ez azonban csak a jogsértés megállapítása esetén érvényesül: a know-how-hoz fűződő jogok sérelmének megállapítása során – ennek a jogintézménynek a természetéből adódóan – a jóhiszeműség a felelősség megállapításának előkérdésévé válik.

Az a tény, hogy a harmadik személlyel szerződést kötő fél „éveken át a piaci versenytárs azonos tevékenységében működött közre”, éppen ezt a jóhiszeműséget teszi könnyebben megkérdőjelezhetővé – azzal, hogy a bizonyítás terhét a fentebb leírtak alapján továbbra is a jogosult viseli. Ha azonban igazolható, hogy a hasznosító rosszhiszeműen alkalmazta a védelem alá eső ismereteket, a felelősséget kizáró nyilatkozat a jogsértéssel szembeni fellépésnek nem képezi akadályát. A konkrét ügyben a jóhiszeműség ellen szól a H. Kft. és az M. Kft. között korábban fennállt üzleti kapcsolat is.

1.4. Miben nyilvánul meg az M. Zrt. know-how-ja?

Az igazságügyi műszaki szakértő 2006. november 14-én kelt szakvéleménye és az ügy egyéb iratai alapján megállapítható, hogy a hurokkötöző technológia területén a felperes cég rendelkezik olyan – iparjogvédelmi oltalom alatt nem álló – gyakorlati műszaki ismeretekkel és tapasztalatokkal, amelyek – legalábbis a feltételezett jogsértés időpontjában – közkinccsé még nem váltak, és vagyoni értéket képviseltek. Ezt támasztják alá a korlátozott hozzáférhetőség érdekében tett különböző intézkedések, valamint a hurokgyártó automata egyedi kialakítására és alkatrészeire vonatkozó szakértői megállapítások is.

A védelemben részesülő know-how nem a végtermékben vagy az egyes alkatrészekben nyilvánul meg, hanem az alkalmazott részmegoldások olyan kombinációjában, amely a hurokgyártás feladatában valamilyen szempontból jelentős hatékonyságnövekedést eredményez, vagy más előnyös hatással rendelkezik. Ezeknek az ismereteknek a vonatkozásában a felperesnek fellépési lehetősége van az engedélye nélküli hasznosítással szemben – az 1.1. pontban kifejtett korlátokon belül. Természetesen jelentősége van annak is, hogy ezek az ismeretek mennyiben jelentenek többletet az iratokban „karcagi gépnek” nevezett berendezéstől, hiszen amennyiben a felperes releváns ismeretei ennek a gépnek a vizsgálatából származnak, úgy a felperesi know-how léte is megkérdőjeleződik.

A fentebb hivatkozott szakvélemény ugyanakkor – amikor 8.2.2. pontjában jelzi, hogy a know-how-t képező technikai tudás az alperes gépein „csak kisméretű tárgyasul” –, nem támasztja alá egyértelműen azt sem, hogy a H. Kft. által alkalmazott technológia az állítólagos felperesi know-how jogellenes hasznosítását valósítja meg. Önmagában az a tény, hogy egyes elemek, amelyek a know-how-nak minősülő ismerethalmazban is szerepelnek, megjelennek egy másik berendezésben is, még nem jelenti a know-how hasznosítását. A know-how ugyanis a védelemben részesülő szellemi alkotást képező ismeretek összessége, és az ezeknek csupán egyes elemeit képező megoldások csak abban az esetben teszik az alperes által alkalmazott technológiát azzal ekvivalenssé, ha a know-how által biztosított előnyök az azonosságot mutató elemekben maradéktalanul megtestesülnek, az eltérést mutató elemek pedig a know-how szempontjából irrelevánsak.

Az Iparjogvédelmi Szakértői Testület a kérdéshez részben kapcsolódó megjegyzésként jelzi, hogy a konkrét ügy adatai alapján úgy tűnik: nem csupán a védelemben részesülő know-how létezése képezi vita tárgyát, hanem az is, hogy a hurokkötöző gépekkel kapcsolatos fejlesztések közül melyik kinek a személyéhez köthető, és hogy ezek a fejlesztések külön-külön is, vagy csak összességükben képeznek know-how-nak minősülő ismereteket; ezeknek a kérdéseknek a megválaszolása azonban nem képezi a megbízás tárgyát.

1.5. A munkavállaló vagy megbízott által e tevékenysége során szerzett ismeretek és tapasztalatok kinek a szellemi tulajdonát képezik?

Az 1.1. pontban kifejtettekre röviden visszautalva: a know-how védelem eredeti jogosultjának az minősül, aki tevékenysége során az adott ismeretet vagy tapasztalatot kifejlesztette, illetve leszűrte. A jelenlegi bírói gyakorlat a know-how-t forgalomképes vagyoni értékű szellemi alkotásnak tekinti.

Arra nézve, ha a know-how jellegű ismeretek kifejlesztése valamilyen jogviszony kötelékében történik, a bírói gyakorlat így ad iránymutatást: „*A személyeket védelem illeti meg a vagyoni értékű gazdasági, műszaki és szervezési ismereteik és tapasztalataik tekintetében is. A védelem körében a jogosult azt is követelheti, hogy az eredményeit felhasználó személy részesítse őt az elért vagyoni eredményben. Ha azonban valamely vagyoni értékű műszaki ismereteket jelentő megoldás létrehozása munkaköri kötelezettség vagy szerződéses kötelezettség alapján történt, a dolgozó a munkáltatójával szemben, a kötelezett a szerződés szerint jogosítottal szemben a Ptk. 87. §-ának (2) bekezdése alapján nem érvényesíthet díjigényt*” (BH1980.468.).

Ebből következően a munkaköri vagy szerződéses kötelezettség alapján létrejött vagyoni értékű új ismeretek tekintetében a munkáltatót – a felek eltérő szerződése hiányában – ellenérték nélküli hasznosítási jog illeti meg. Az ilyen módon létrehozott ismeretekhez kapcsolódó jogok átruházására – akár munkaviszony, akár egyéb szerződéses jogviszony esetében – a felek erre irányuló megállapodása alapján van lehetőség. Az apportálás már

korábban hivatkozott esetét leszámítva ez fogalmilag nem követeli meg a know-how írásba foglalását, illetve magának a szerződésnek a tekintetében sincs jogszabály által előírt formakényszer. A jogosultság kérdését is mindezek figyelembevételével lehet megállapítani.

2. Üzleti titok

2.1. Milyen időtartamra érvényes az üzleti titok megtartására írásban vállalt kötelezettség?

A számtalan titokfajta közül (állami, szolgálati, hivatásbeli stb.) – az Alkotmány 59. §-ának (1) bekezdésével összhangban – a Ptk. a személyhez fűződő jogok között a levéltitok, a magántitok mellett az üzleti titok megőrzését részesíti védelemben, amikor 81. §-ának (1) bekezdésében így rendelkezik: *„Személyhez fűződő jogokat sért, aki a levéltitkot megsérti, továbbá aki a magántitok vagy üzleti titok birtokába jut, és azt jogosulatlanul nyilvánosságra hozza vagy azzal egyéb módon visszaél.”* A jogsértő magatartást tehát – az üzleti titok vonatkozásában is – csak a titkot képező információk *birtokában lévő* – a jogosulttól eltérő – személyek tanúsíthatják: egyfelől jogosulatlan nyilvánosságra hozatallal (amellyel a titok ilyen minőségét szüntetik meg, és ezzel okoznak kárt a jogosultnak), másfelől „*egyéb visszaélésekkel*”, ami sokféle cselekménnyel megvalósítható.

Hogy mik a leginkább jellemző visszaélések az üzleti titok vonatkozásában, azt a fogalom törvénybeli meghatározása világítja meg. Az üzleti titok fogalmát a Ptk. 81. §-ának (2) bekezdése (illetve a Tpv. 4. §-a, a Ptk.-ra való visszautalással) a következőképpen határozza meg: *„Üzleti titok a gazdasági tevékenységhez kapcsolódó minden olyan tény, információ, megoldás vagy adat, amelynek nyilvánosságra hozatala, illetéktelenek által történő megszerzése vagy felhasználása a jogosult jogszerű pénzügyi, gazdasági vagy piaci érdekeit sértené vagy veszélyeztetné, és amelynek titokban tartása érdekében a jogosult a szükséges intézkedéseket megtette.”*

A know-how jellegű ismeretek és az üzleti titkot képező információk az esetek többségében egy adott – az ismeret birtokában lévő – személy nézőpontjából egybeeshetnek. A két jogintézmény szabályozása is sok párhuzamot mutat, de az alapvető ismérvek és az érvényesíthető igények vonatkozásában megfigyelhetők eltérések is. Az utóbbira vonatkozóan: üzleti titok megsértése esetén – polgári jogi alapon – csupán a 84. §-ban meghatározottak követelhetőek, a Ptk. 87. §-ának (2) bekezdésében megnevezett speciális igény nem.

Az üzleti titok védelmének is lényeges tulajdonsága a *relatív jelleg*, azaz a Ptk. által biztosított fellépési lehetőségek nem állnak nyitva a titkot képező adatokkal megegyező információk birtokába független fejlesztés vagy mérnöki visszafejtés útján hozzájutó, illetve a titokhoz jóhiszeműen – annak másstillető titkos jellegét nem ismerve – jutott személyekkel szemben.

Az üzleti titok védelmének szintén kulcsfontosságú eleme, hogy a védeni kívánt információ ne veszítse el üzletititok-jellegét, azaz legalább a jogsértés bekövetkeztének időpontjáig

folyamatosan kielégítse a Ptk. 81. §-ának (2) bekezdésében foglalt feltételeket:

- a gazdasági tevékenységgel való kapcsolatot,
- a valós vagy potenciális érdeksérelem által negatív módon meghatározott vagyoni értéket,
- a titkosságot, valamint
- a jogosult által a titkos jelleg megtartása érdekében tett erőfeszítéseket.

A bírói gyakorlat értelmében a magántitokkal, üzemi vagy üzleti titokkal kapcsolatos visszaélés miatt – az objektív és szubjektív szankciók alkalmazása érdekében – csak az léphet fel, aki a titok jogosultja (BH2002.52.). Az üzleti titok jogosultjának az információ (jogszerűen) birtokában lévő személyek minősülnek, akiknek a gazdasági tevékenységéhez az üzleti titok kapcsolódik, akiknek érdeke fűződik az információk titokban maradásához, és az ehhez szükséges intézkedéseket megtették. A bizonyítás kötelezettsége értelemszerűen az általános szabályok szerint alakul: annak kell igazolnia, hogy üzleti titokkal rendelkezett, és hogy azt megsértették, aki az igényt érvényesíti. Látni kell azt is, hogy az általános jellegű titoktartási nyilatkozatok a bizonyítás terhét nem fordítják meg, legfeljebb a bizonyítást megkönnyítő elemeknek minősülhetnek.

Az üzleti titok megtartására vonatkozó írásos kötelezettségvállalás – amennyiben az időtartamra nézve nem tartalmaz kifejezett kikötést – *mindaddig köti az aláíróját, amíg az érintett információk üzleti titoknak minősülnek*, azaz amíg a fent felsorolt feltételek fennállnak. A felek közötti jogviszony megszűnése nem szünteti meg az üzleti titok megtartásának kötelezettségét, sőt, az ezt követő szakaszban válik hangsúlyozottan jelentőssé, hogy a jogviszony fennállása során szerzett, üzleti titoknak minősülő információkkal való visszaélés megakadályozható legyen.

Ezen a ponton megjegyezhető az is, hogy a titoktartási nyilatkozatok, illetve a szerződésekben foglalt titoktartási klauzulák a bizonyítás során olyan ésszerű és szükséges intézkedéseknek értékelhetők, amelyeket a jogosult az üzleti titok titokban maradása érdekében tesz.

2.2. Fennáll-e az A. Bt.-nek és tagjainak titoktartási kötelezettsége az M. Zrt. felé a csatolt titoktartási nyilatkozatok alapján, és az vonatkozik-e a célautomata berendezések műszaki, működési, technológiai és gyártási ismereteire?

Az M. Rt. és az A. Bt. között ...-én létrejött vállalkozási szerződés (az általános szerződési feltételekkel együtt) és az ezek alapján aláírt titoktartási nyilatkozat – a 2.1. pontban kifejtettek alapján is – annak bizonyítékeként értékelhető, hogy a felperes cég lépéseket tett azoknak az ismereteknek a védelme érdekében, amelyeknek kiszivárgását meg kívánta akadályozni.

Amennyiben a felperes azt is bizonyítani tudja, hogy az A. Bt. az ő üzleti titkának minősülő – a vállalkozási jogviszony keretében birtokába jutott – információkat jogosulatlanul felhasználta, azaz az ő engedélye nélkül, gazdasági tevékenység körében olyan módon ak-

názta ki, amely vagy a nyilvánosságra hozatal, vagy az egyéb módon való visszaélés magatartásának körébe vonható, a Ptk. 84. §-ában szereplő igények érvényesíthetők.

A titoktartási nyilatkozatok abból a szempontból is jelentőséghez juthatnak, hogy az üzleti titkot később felhasználók jóhiszemősége kizárható, azaz arra nem hivatkozhatnak, hogy nem tudták: a szóban forgó ismeretek polgári jogi védelem alatt álltak. Természetesen mindez továbbra is csak az olyan, üzleti titoknak minősíthető információk vonatkozásában van így, amelyeknek jogosultja a felperes.

2.3. Az M. Kft., Rt. és Zrt. érdekkörébe tartozó műszaki fejlesztések az üzleti titok fogalmi körébe tartozhatnak-e, ha ugyanolyan végtermék gyártását más berendezéssel más is el tudja végezni?

A konkrét esetben az üzleti titkot nem a végtermék – azaz a legyártott hurok – testesítheti meg, hanem az a technológia (műszaki megoldás), amellyel a felperes a végterméket más módszereknél hatékonyabban (gyorsabban, kevesebb költséggel, jobb minőségben stb.) elő tudja állítani. Ilyenformán önmagában az a tény, hogy ugyanolyan végtermék előállítására más berendezéssel is elvégezhető, nem képezi gátját annak, hogy a felperesi ismeretek üzleti titoknak minősüljenek.

A 2.1. pontban kifejtettekre visszautalva azonban rögzíteni kell, hogy az üzleti titok védelme relatív, azaz nem biztosít kizárólagos jogot a jogosult számára: csak abban esetben van lehetőség fellépni az üzleti titok megsértése miatt, ha a jogosult üzleti titkával élt vissza az, akinek az a birtokába jutott. Ebből következően ha ugyanolyan végterméket más berendezéssel más állít elő, ez önmagában nem ad alapot arra, hogy az üzleti titok Ptk.-ban szabályozott védelme alapján fel lehessen lépni ellene.

A „más berendezéssel” való előállítás természetesen csak akkor zárja ki önmagában az igényérvényesítést, ha azokban az elemekben különbözik a felperes azonos feladatot ellátó berendezéseitől, amelyek üzleti titok mivoltára a felperes hivatkozik.

3. Tisztességtelen piaci magatartás

3.1. Tisztességesnek minősíthető-e az a magatartás, amelynek során a megrendelő azon ismeretek hasznosítására köt vállalkozási szerződést, amelyeket a vállalkozás, illetve annak tagjai – a megrendelő által is tudottan – szükségszerűen a piaci versenytársnál szereztek meg?

A Tpv. 4. §-ának (1) bekezdése szerint „tilos üzleti titkot tisztességtelen módon megszerezni vagy felhasználni, valamint jogosulatlanul mással közölni vagy nyilvánosságra hozni”. Az üzleti titok megsértése csak olyan tény, információ, megoldás vagy adat megszerzésével, felhasználásával vagy más módon, mással való közléssel, illetve nyilvánosságra hozattal

valósítható meg, amely az üzleti titok jogosultjának szempontjából olyan jelentős, hogy titokban maradásához a jogosultnak méltányolható érdeke fűződik. A Tpv. az üzleti titok önálló meghatározása helyett a Ptk.-ban található definícióra utal vissza.

A fentiekben hivatkozott elkövetési magatartások mellett egy további konjunktív feltétel bekövetkezése eredményezi csak a versenyjogi jogsértés megállapíthatóságát. Az üzleti titok megszerzése vagy felhasználása csak akkor tilos a versenyjog kontextusában, ha a szerzés tisztességtelen módon történt; a közlés és a nyilvánosságra hozatal pedig a jogosulatlansággal (azaz a jogosult engedélyének hiányával) válik a Tpv.-be ütköző cselekménnyé.

A titok tisztességtelen megszerzésének általános tilalma mellett a törvény külön kiemeli azt a két legtipikusabb esetet, amikor az üzleti titok bizonyos speciális helyzet – egy közvetítő személy – által válik hozzáférhetővé harmadik személy számára. Ebben az esetben a közvetítő személy *bizalmi viszonyban* vagy *üzleti kapcsolatban* áll vagy állt az üzleti titok jogosultjával, és a jogsértő az ő közreműködésével jut az üzleti titok birtokába. Nyilvánvaló, hogy ezek a magatartások csak akkor minősülnek jogsértőnek, ha a harmadik személy rosszhiszeműen, azaz a visszaélés szándékával, a közvetítő ilyen szerepéről tudva szerzi meg az üzleti titkot. Ez akkor is megvalósulhat, ha a közvetítő személy az előtt jut az üzleti titok birtokába, mint ahogy a feltételezett jogsértővel kapcsolatba került volna.

A Tpv. 4. §-a (3) bekezdésének *b*) pontja alapján bizalmi viszonynak minősül különösen (de nem kizárólag) a munkaviszony, a munkavégzésre irányuló egyéb jogviszony és a tagsági viszony. Az üzleti kapcsolat fennállásának megállapíthatóságához elegendő, ha a felek között az üzletkötést megelőző tájékoztatás, tárgyalás vagy ajánlattétel során kerül sor információk átadására – függetlenül attól, hogy létrejön-e a tervezett szerződés.

A konkrét ügy vonatkozásában megállapítható, hogy az alperesek korábban valamilyen vagy bizalmi viszonyban (első- és másodrendű alperes), vagy üzleti kapcsolatban (harmadrendű alperes) álltak a felperessel (vagy az üzleti titok szempontjából jogelődjének számító társasággal); valamint az is, hogy a H. Kft. a hurokkötöző gépek hazai piacán versenytársa az M. Zrt.-nek, így az ügy szereplői egymás üzleti tevékenységéről sok információval rendelkeztek. Ezekből következően feltehető, hogy a harmadrendű alperes tisztában volt azzal, honnan származtak az üzleti titkot képező információk, és legalábbis kellő körültekintés mellett tudnia kellett volna azt is, hogy ezek a felperes üzleti titkát képezhetik. Éppen erre utal a harmadrendű alperes felelősséget kizáró nyilatkozata is.

A H. Kft. és az M. Kft. közötti korábbi üzleti kapcsolat – a tárgyalások kudarcával együtt – a tisztességtelenség megítélésénél jelentőséggel bírhat. Ugyanígy azt is figyelembe kell venni, hogy az üzleti titok jogosultja nem adta hozzájárulását az üzleti titoknak az azt végül közvetítő révén megszerző H. Kft. általi megszerzéséhez.

A tisztességtelenség megítélésekor a bírói gyakorlat világossá teszi, hogy ha bizonyítást nyer, hogy a jogosult hozzájárulása nélkül használták fel annak üzleti titkát, és ez gazdasági hatással is jár (vagy gazdasági előny szerzését célozza), a magatartás tisztességtelensége megállapítható. Ahogy az a BDT2006. 1492. alatt is olvasható, „[a]z üzleti tisztesség meg-

sértését jelenti, ha a gazdasági tevékenység folytatója a versenytárs üzleti titka felhasználásával gyárt és forgalmaz termékeket”. A Legfelsőbb Bíróság egy – üzleti titok megsértése kapcsán hozott – ítéletében pedig azt is kimondta, hogy „... a magatartás, ami kifejezetten a másik fél helyzetének, a piacon való megjelenésének hátrányát célozza meg a maga részére történő előny növelése céljából, egyértelműen tisztességtelen piaci magatartásnak minősül” (Gf.III.32.623/1996.).

3.2. *Mi lett volna az elvárható gondosság és körültekintés körébe tartozó magatartás a 3.1. pont szerinti szerződést megkötő felek részéről?*

A kérdés feltételezhetően a rosszhiszeműség megállapíthatóságának lehetséges elkerülési módusaira vonatkozik. Az arról való tudomás azonban, hogy a felhasználni kívánt – a jogosulttal korábban bizalmi viszonyban lévő közreműködőtől származó – információk más üzleti titkát képezik, már önmagában megakadályozza, hogy a kérdéses információkat a jogosulttal való kapcsolatfelvétel hiányában jogszerűen használhassák fel.

Az üzleti titkot képező információk jogszerű felhasználása akkor valósul meg, ha az üzleti titok jogosultja hozzájárulását adja a felhasználáshoz. Ennek egyik módja egy visszterhes kvázi licencszerződés megkötése.

Egyebekben a felelősséget csak abban az esetben nem lehet megállapítani, ha az állítólagos jogosult nem tudja bizonyítani, hogy az ő – üzleti titoknak minősülő – polgári jogi és versenyjogi védelem alatt álló megoldását használták fel tisztességtelenül.

3.3. *Tisztességesnek minősül-e egy gazdálkodó piaci magatartása, ha a versenytársi felszólítások ellenére, annak üzleti titkának felhasználásával hátrányos helyzetbe hozza versenytársát?*

A 3.1. pontban foglaltakra visszautalva, figyelembe véve az üzleti titok megsértésének Tpv.-beli meghatározását és a bírói gyakorlatot is, a kérdésben foglalt feltételek fennállása esetén az ilyen piaci magatartás nem minősül tisztességesnek.

V. Összegzés és egyéb megfontolások

A hatályos jogszabályok értelmében a nevesített iparjogvédelmi oltalom alá nem eső, korlátozottan hozzáférhető gyakorlati ismeret bizonyos feltételek teljesülése esetén többféle alapon is védelemben részesülhet: egyfelől know-how-ként vagy „nevesítetlen szellemi alkotásként” a Ptk. 86. §-a alapján, másfelől üzleti titokként a Ptk. 81. §-a alapján, valamint ez utóbbi minőségében versenyjogi védelemben a Tpv. 4. §-a alapján.

A konkrét esetben azt kell vizsgálni, hogy az egyes védelmi formák tárgya létezik-e, azaz hogy a jogvita tárgyát képező ismeretek kielégítik-e a velük szemben támasztott jogszabá-

lyi-joggyakorlati követelményeket; ha pedig igen, akkor annak ki a jogosultja, illetve kívül szemben van kizárva a jogérvényesítés. Ezeket a kérdéseket a bizonyítási eljárás során feltárt adatok alapján kell megállapítani, amely a védelem egyes formáit tekintve adott esetben eltérő eredményre is vezethet. Előfordulhat ugyanis – akár az ismeretek kifejlesztőire vonatkozó vizsgálat következtében, akár az eltérő fogalmi elemek miatt –, hogy egy adott ügyben a know-how védelme alapján nem érvényesíthetők igények, üzleti titok megsértésére hivatkozva viszont igen.

Az üzleti titok versenyjogi védelmére vonatkozó szabályok alkalmazásához szükség van arra, hogy a titoksértés valamilyen összefüggésben legyen a titok által meghatározott ágazatban zajló piaci versennyel. Ez nem azt jelenti, hogy csak versenytárs követheti el a jogsértést, de az állítólagos jogsértő cselekményének legalább közvetten és potenciálisan kedvezőtlen hatással kell lennie a jogosult gazdasági érdekeire – és ezáltal a versenyre – ahhoz, hogy a Tpv. 4. §-ának sérelme megállapítható legyen. A konkrét ügyben ez a feltétel az érintett tevékenység, azaz a hurokgyártás viszonylatában egyértelműen megvalósul.

* * *

SZAKÉRTŐI VÉLEMÉNY A FELTALÁLÓNAK A MUNKÁLTATÓVAL SZEMBEN SZOLGÁLATI VAGY ALKALMAZOTT TALÁLMÁNY ESETÉN FENNÁLLÓ, A TALÁLMÁNY MEGFELELŐ MÉRTÉKŰ ISMERTETÉSI KÖTELEZETTSÉGÉNEK TELJESÍTÉSE KÉRDÉSÉBEN

ISZT-5/2009

I. A tényállás rövid összefoglalása

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság (a továbbiakban: megbízó) 6. P.20.608/2008/32. számú végzésével S. és társai felpereseknek az A. Zrt. alperes ellen szabadalmi hasznosítási díj és járulékainak megfizetése iránt indított perében a Magyar Szabadalmi Hivatal mellett működő Iparjogvédelmi Szakértői Testületet rendelte ki szakértői vélemény elkészítésére.

A felperesek 1997. november 17-én az alpereshez 2127/97 számon „Társ alkaloidok kinyerése” címmel, majd 1998. október 13-án 2725/98 számon „Membránszűrés alkalmazása” címmel újítási javaslatot nyújtottak be. A felperesek 1999. november 4-én az alperesnél bejelentették, hogy az újítási javaslatok alapján szabadalmi bejelentést kívánnak tenni, és kérték az alperest, hogy nyilatkozzon, igényt tart-e a találmányokra szolgálati találmányként, vagy alkalmazotti találmányként hasznosítani kívánja-e azokat.

Az alperes e kérelemre nem válaszolt, ezért a felperesek több mint öt év elteltével, 2002. november 15-én, illetve 2003. március 5-én az újítási javaslatokkal azonos tárgyban két szabadalmi bejelentést tettek. Az „Eljárás ópium alkaloidok elválasztására” című bejelentésre 225 038 lajstromszámon 2006. augusztus 6-án, az „Eljárás ópium alkaloidok kinyerésére alkalmas oldatok előállítására” címűre pedig 225 479 lajstromszámon 2006. november 20-án nyertek szabadalmi oltalmat.

Az alperes álláspontja szerint a felperesek nem megfelelően ismertették a találmányokat a munkáltatóval (az alperessel) az 1995. évi XXXIII. törvény (a továbbiakban: Szt.) 11. § (1) bekezdésének előírása szerint, ezért nem volt módja nyilatkozatot tenni 90 napon belül az Szt. 11. § (2) bekezdésének megfelelően, így a szabadalmak a munkáltatót illették volna meg.

II. A feltett kérdések

A megbízó szakértőt kirendelő végzése szerint a szakértői vizsgálatnak a következő kérdésekre kell választ adnia.

1. A felperesek által a munkáltatóhoz benyújtott újítási javaslatok tartalmazzák-e a szabadalmi oltalom alatt álló találmányok műszaki megoldásának összes lényeges elemét vagy nem, és ha nem tartalmazzák, melyek azok a lényeges elemek, amelyeket az újítási javaslat nem tartalmaz a szabadalmaztatott találmány műszaki megoldásából?

2. Ezen túlmenően választ kell adni *az alperes által feltett azon kérdésre*, hogy a szabadalmi leírások tartalmazzák-e a megfelelő újítási javaslatokhoz képest lényeges többlettudásanyagot, ha *az alperes álláspontja szerint* a lényeges többlettudásanyag kifejezés olyan műszaki tudásanyagra vonatkozik, amely fontos annak megítélése szempontjából, hogy az ismertetett megoldás milyen műszaki gazdasági jelentőséggel bír?

3. Továbbá választ kell adni *a felperesek által feltett azon kérdésre*, hogy az újítási javaslatok benyújtásával, az eljárások tételes leírásával, az előrehaladási beszámolókkal, az M. cég által összeállított árajánlattal, a kapcsolódó beruházási javaslattal, az újítási megoldás üzemeltetésével és a know-how átadásával – melyek 1999. november 4-én mind az alperes rendelkezésére álltak – a felperesek eleget tettek-e az Szt. 11. §-ának (1) bekezdésében előírt ismertetési kötelezettségnek?

III. Az Iparjogvédelmi Szakértői Testület eljárása

1. Az Iparjogvédelmi Szakértői Testület a 270/2002 (XII. 20.) Korm. rendelet által meghatározott feladatkörben, valamint szervezeti és eljárási rendben, a tényállásra irányadó jogszabály, a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvénynek (Szt.) a szolgálati és alkalmazotti találmányra (11. §), a szabadalmi oltalom terjedelmére (24. §) és a szabadalmi bejelentés benyújtására és kellekeire (57. §) vonatkozó rendelkezései alapján alakította ki az alábbiakban kifejtésre kerülő álláspontját.

2. A jelen szakértői vélemény megállapításai és következtetései a megbízó által a szakértői testület rendelkezésére bocsátott iratokban ismertetett, illetve azokból megismerhető tényeken, valamint az ügy szerinti megadott szabadalmakra vonatkozó – közhitelű nyilvántartásokban és az iparjogvédelmi hatósági ügyiratban szereplő – hivatalos adatokon alapulnak, s csak azokra nézve helytállóak.

3. Ez a szakértői vélemény a 225 038 és 225 479 lajstromszámú szabadalmakkal kapcsolatos ügyben eljáró hatóságokat és bíróságokat nem köti.

IV. A testület álláspontja

Az Iparjogvédelmi Szakértői Testület a megbízás kapcsán a megbízó által feltett iparjogvédelmi vonatkozású kérdésekre nézve kialakított álláspontját az alábbiakban fejti ki.

Az Szt. 24. §-ának (1) és (2) bekezdése értelmében a szabadalmi oltalom terjedelmét az igénypontok határozzák meg. Az igénypontokat a leírás és a rajzok alapján kell értelmezni. A szabadalmi oltalom az olyan termékre vagy eljárásra terjed ki, amelyben az igénypont összes jellemzője megvalósul. Az igényponti jellemzők értelmezéséhez a leírást kell segítségül hívni, ha pedig a leírás nem szolgál útmutatással, akkor azt a jelentést kell a jellemzőnek tulajdonítani, ami az elsőbbség napján a szakember számára a technika állása alapján a legkézenfekvőbb volt.

Az oltalmi igényt meghatározó szabadalmi igénypontoknak az Szt. 57. §-ának (3) bekezdése alapján a szabadalmi bejelentés részletes alaki követelményeiről szóló 20/1995 (XII. 26.) IM rendelet (Ar.) 5. §-ában foglalt követelményeknek kell megfelelniük. Az 5. § (3) bekezdésének e) pontja kimondja, hogy a feladat megoldásához elengedhetetlenül szükséges összes jellemzőt egy vagy több főigénypontba kell foglalni. A szabadalmi oltalom alatt álló találmányok műszaki megoldásának összes lényeges elemét a testület álláspontja szerint tehát *a szabadalmak főigénypontjai* tartalmazzák.

Az újítási javaslatok 8. pontjában a javaslat megvalósításának gép-, anyag- stb. igényére vonatkozó további dokumentumokra, beruházási javaslatra, műveleti utasításokra hivatkoznak. Az Iparjogvédelmi Szakértői Testület rendelkezésére bocsátott iratok között a VF/2 és VF/3 jelű újítási javaslat mellékleteként nem található ilyen ismertetések, ugyanakkor megtalálható a VF/17, VF/18 és VF/28 jelű melléklet, az újítási javaslatokban leírt eljárások kísérleti üzemi megvalósításának jegyzőkönyvei, beszámolóí. E dokumentumokban többször utalás történik arra, hogy az elért eredményekkel összekapcsolva találmánybejelentéstervezet összeállítását javasolják (lásd például a VF/17 jelű melléklet részét képező 1995. évi termékfejlesztési és bevezetési beszámoló 20. oldalát). A szakértői testület e dokumentumokat az újítási javaslat szerves részének tekinti.

A feltett kérdések megválaszolása céljából a testület összevetette a 225 038 és 225 479 lajstromszámú szabadalom főigénypontjainak ismerveit a 2725/98 és 2721/98 számú újítási javaslatban és az ezekhez kapcsolódó dokumentumokban található műszaki kitanítással, és

megvizsgálta, hogy a szóban forgó összes jellemző megtalálható-e az újítási javaslatokban leírt eljárásban.

Az eljárási igénypontok a törvényes követelményeknek megfelelően egyetlen mondatból, de két részből állnak: a tárgyi kör a találmány tárgyának megnevezését és a találmánynak a technika állásához tartozó legközelebbi ismert megoldással közös jellemzőit tartalmazza, a *jellemző részben* találhatóak azon műszaki intézkedések, amelyek a találmányt a legközelebb álló ismert megoldástól megkülönböztetik, és amelyek előidézik az új hatást [Ar. 3. § (1) bekezdés c) pont].

IV.1. A 225 479 lajstromszámú szabadalom és a 2725/98 sz. újítási javaslat összevetése

A 225 479 lajstromszámú szabadalom a morfin és társalkaloidjainak kinyerésére felhasználható, megfelelő töménységű és tisztaságú oldat előállítására vonatkozik különböző alapanyagokból, az ismert eljárásoknál jobb hatásfokkal, minőségben, környezetkímélő módon.

A szabadalom 1. főigénypontjának jellemzői az újítási javaslatban leírt eljárási lépéseknek az alábbiak szerint feleltethetők meg.

Szabadalom 1. főigénypont	Újítási javaslat
Eljárás <i>ópiumalkaloidok</i> , előnyösen morfin, kodein, tebain, papaverin és narkotin kinyerésére alkalmas <i>oldatok</i> előállítására, extrakcióval és a fázisok elválasztásával, <i>azzal jellemezve, hogy</i>	<i>Morfin és társalkaloidjainak kinyerésére felhasználható, megfelelő koncentrációjú oldat</i> előállítása
A) lépés az <i>alapanyagot</i> ellenáramban, több fokozatban, 20–60 °C-on, <i>vízzel vagy vizes extraktummal kezeljük</i> , és az alkaloidok átoldódását <i>adalékanyagként természetben előforduló savas anyagokat</i> használva segítjük elő,	A) eljárás Ópium-alapanyag feldolgozása A1. lépés: az <i>alapanyag</i> , az ópiumszuszpenzió előállítása ópiumkalácsból, a kapott iszap újbóli extrakciója <i>ellenáramú extrakcióval, két fokozatban, vízzel, 55–60 °C-on, oxálsav-adagolással...</i>
B) lépés az elegyből az ópiumalkaloidokat tartalmazó vizes oldatot <i>szűréssel, centrifugálással</i> vagy <i>dekantálással</i> különítjük el,	majd a vizes oldat <i>szűrése és dekantálása...</i>

<p>C) lépés a kapott vizes oldatot <i>szeparátorral és/vagy membránszűrővel</i> tisztítjuk, és kívánt esetben <i>besűrítjük</i>.</p>	<p>... a „gazdaságos leválasztást lehetővé tevő oldatok” – mint például az <i>A1 lépésben előállított ópium extraktlé – tisztítása</i> kétféle módon: <i>szeparátoron</i> ülepítéssel, mikro- és ultraszűrővel, vagy csak „alkalmasan megválasztott” szeparátorral vagy B) eljárás Alacsony alkaloidtartalmú alapanyag, pl. mákszalmából nyert extraktlé tisztítása B1 lépés: az „ismert módon előállított alapanyag, pl. mákszalma extrakt” tisztítása: semlegesítés nélkül, ülepítés szeparátoron, mikro- és ultraszűrés majd besűrítés „alkalmasan megválasztott” fordítottoszmózis-szűrőrendszerrel.</p>
--	--

A szabadalmi leírásban nyolc kiviteli példa támasztja alá az oltalmi igényt:

1. példa: az ópium extrakciója, dekantált ópiumoldat előállítása (ópiumkalácsból, pH-beállítás oxálsavval).
2. és 3. példa: mint az 1. példa, de alapanyagként mákszalma-koncentrátumot használnak; a pH-beállítás citromsavval, illetve borkősavval történik.
4. példa: a mákszalma extrakciója, dekantált extraktlé előállítása.
5. példa: a dekantált ópiumoldat és dekantált mákszalma extraktlé szeparálása.
6. példa: dekantált oldatok mikroszűrése.
7. példa: mikroszűrt oldat ultraszűrése.
8. példa: ultraszűrt oldat „fordított oszmózis” szűrése.

A leírás 2. oldal 2. oszlop 54. sorában, illetve 3. oldal 1. oszlop 20. sorában található, hogy alapanyagként valamilyen, az ópiumalkaloidokat legalább 0,1%-ban tartalmazó természetes (ópiumot) vagy mesterségesen előállított anyagot (mákszalma koncentrátumot) használnak. Az alapanyagból vízzel, adalékanyagként valamilyen természetben előforduló szerves savat, célszerűen hangya-, oxál-, citrom- vagy borkősavat használva több fokozatban, ellenáramban extrahálják az alkaloidokat.

Az összevetés során figyelembe kellett venni, hogy az igénypontokban a találmány megvalósításához elengedhetetlenül szükséges jellemzőket a lehető legáltalánosabb formában célszerű megfogalmazni a szabadalom megkerülésének megakadályozása céljából. Így például az oxálsavas kiviteli példa alapján a szakterületen jártas szakember számára a cit-

romsav, borkósav vagy egyéb természetes eredetű savak használata kézenfekvő, amint az a főigénypont A) lépésében meghatározásra került.

Az alkalmazott hőmérsékleti tartomány 20–60 °C közötti meghatározása az 55–60 °C-on végrehajtott művelet alapján szintén elfogadható általánosítás. Az alapanyag előállításának részletei és a berendezések – a membránszűrő, ami egy fordítottoszmózis-szűrőrendszer – technológiai paraméterei pedig az újítási javaslatban hivatkozott dokumentumokból – műveleti utasítások, beruházási javaslat és üzemi eredmények – ismerhetők meg, kellő mértékű kitanítást adva az eljárás megvalósításához. A 225 479 sz. szabadalmi leírás igénypontjaiban definiált műszaki jellemzők maradéktalanul megfelelnek a 2725/98 újítási javaslatban leírt lépéseknek.

IV.2. A 225 038 lajstromszámú szabadalom és a 2721/97 sz. újítási javaslat összevetése

A szabadalom tárgya új, szelektív eljárásrendszer kidolgozása vizes és szerves oldatokból (sűrítmenyekből) ezen alkaloidok kinyerésére és tisztítására, kedvezőbb minőségű termékek előállítására, jobb kitermeléssel. A leírás végén két független főigénypont található.

A szabadalom 1. főigénypontja, amely az alkaloidokat tartalmazó vizes oldat feldolgozására irányul, az újítási javaslatban leírt B eljárásnak felel meg az alábbiak szerint.

Szabadalom 1. főigénypont	Újítási javaslat
Eljárás ópiumalkaloidok, morfin, kodein, tebain, papaverin és narkotin elkülönítésére és/vagy kinyerésére <i>ópiumalkaloidokat tartalmazó vizes oldatokból</i> extrakcióval, a fázisok szétválasztásával, az alábbi eljárási lépcsők közül egy vagy több egymást követő alkalmazásával, <i>azzal jellemezve, hogy:</i>	Eljárás <i>mákalkaloidokat tartalmazó vizes oldat</i> feldolgozására
A) és B) lépés az ópiumalkaloidokat tartalmazó vizes oldat papaverin- és narkotintartalmát <i>pH=7-nél kisebb, előnyösen pH: 4–6</i> tartományban szelektíven extraháljuk kívánt esetben derítés közben, <i>szerves oldószer</i> segítségével, a <i>papaverin- és narkotintartalmú</i> szerves extraktumot és a vizes fázist elkülönítjük,	B) eljárás Az alkaloidokat tartalmazó vizes oldatból „ <i>a kémhatás módosításával</i> ” előbb a <i>narkotint és a papaverint extrahálják</i> ki toluollal, ez a „narkotinos toluol”.

<p>C) és D) lépés az elkülönített papaverin- és narkotintartalmú <i>szerves extraktumot</i> pH: 3–5 tartományban oxálsavas vízzel mossuk, a mosóvizet elkülönítjük,</p>	<p>A narkotinos toluolt <i>meghatározott kémhatáson oxálsav vizes oldatával extrahálják.</i></p>
<p>E)–H) lépés a mosott <i>szerves extraktum</i> papaverin- és narkotintartalmát <i>savas kémhatású vízzel extraháljuk, a szerves fázis papaverin- és narkotintartalmú vizes extraktumát elkülönítjük, a papaverin- és narkotintartalmú vizes extraktumból a narkotint izoláljuk, és kívánt esetben tisztítjuk,</i> a papaverin- és narkotintartalmú <i>vizes extraktumból a narkotint izoláljuk és kívánt esetben tisztítjuk, kívánt esetben a nyersnarkotin anyalúgijából a természetes papaverint izoláljuk,</i></p>	<p>Az oxálsavval mosott <i>narkotinos toluolból kénsavval extrahálják a narkotint és a papaverint, mely extraktumból az A) módszerrel ismertetett módon nyerik ki a narkotint és a papaverint,</i></p>
<p>I)–K) lépés <i>a vizes fázis morfintartalmát leválasztjuk, a kodein- és tebaintartalmát extraháljuk szerves oldószer segítségével a morfint elkülönítjük,</i> <i>a vizes fázis kodein- és tebaintartalmú szerves extraktumát elkülönítjük,</i></p>	<p>...majd a vizes részből a <i>morfint leválasztásával egy időben a tebain és kodein toluolos oldatát állítják elő</i> (kodeines toluol)</p>
<p>L)–M) lépés az elkülönített kodein- és tebaintartalmú <i>szerves extraktumot lúgos vízzel mossuk, a mosóvizet elkülönítjük,</i> a mosott kodein- és tebaintartalmú <i>szerves extraktumot citromsavas vízzel extraháljuk,</i></p>	<p>B1 lépés: <i>„kodeines toluol” lúgos mosása, majd szelektív citromsavas extrakció</i></p>
<p>N)–P) lépés a mosott kodein- és tebaintartalmú <i>szerves extraktumot citromsavas vízzel extraháljuk,</i> a kodein- és tebaintartalmú <i>vizes extraktumot elkülönítjük,</i> <i>a kodeint és tebaint kinyerjük, és kívánt esetben tisztítjuk.</i></p>	<p>B2 lépés A B2 lépésben a B1 lépésben leírtak szerint járnak el, de az extrakciót borkósavval végzik, majd <i>tebainbázis előállítására</i> tebain-bitartárból.</p>

A szabadalmi leírás 6. oldal 1. oszlop szerint szerves oldószerként toluol, benzol, metil-etil-keton, kloroform, triklór-etilén és diklór-etán használható.

Az E) lépésben az extrakció során szerves vagy ásványi savat, célszerűen oxálsavat, kén-savat használnak a savas kémhatás beállítására.

A G) lépésben a nyersnarkotin izolálását 1-4 szénatomszámú alkohollal, ketonnal például metanollal, etanollal vagy acetonnal végezhetik.

Az L) lépésben a lúgosítást alkálifém-hidroxid oldattal végzik.

A szabadalom 22. főigénypontja az alkaloidokat tartalmazó szerves oldat feldolgozására irányul, ami az újítási javaslatban leírt A) módszernek felel meg az alábbiak szerint.

Szabadalom 22. főigénypont	Újítási javaslat
Eljárás ópiumalkaloidok, kodein, tebain, papaverin és narkotin elkülönítésére és/vagy kinyerésére <i>ópiumalkaloidokat tartalmazó szerves oldószeres oldatokból</i> extrakcióval, a fázisok szétválasztásával, az alábbi eljárási lépések közül egy vagy több egymást követő alkalmazásával, <i>azzal jellemezve, hogy:</i>	Társalkaloidokat tartalmazó toluolos oldat feldolgozása (morfint nem tartalmaz)
A) lépés a kodein- és tebain-, továbbá papaverin- és narkotintartalmú <i>szerves oldószeres</i> oldat kodein- és tebaintartalmát <i>citromsavas vízzel extraháljuk,</i>	A) módszer A társalkaloidokat tartalmazó toluolos oldat feldolgozása Az oldatból mosás után kétlépcsős, előbb <i>citromsavas,</i> majd kénsavas extrakciót végeznek,
B) és C) lépés a kodein- és tebaintartalmú vizes extraktumot és a szerves fázist elkülönítjük, a <i>kodeint és tebaint kinyerjük, és kívánt esetben tisztítjuk,</i>	majd <i>gyógyszerkönyvi minőségű kodein-szulfát kinyerése</i> metanollal kristályosított kodein-citráton keresztül a metanolos anyalúgból, <i>tebainbázis előállítására bitartarátó</i> képzésén keresztül.

<p><i>D)–F) lépés</i> az elkölönített szerves fázis papaverin- és narkotintartalmát savas kémhatású vízzel extraháljuk, a szerves fázis papaverin- és narkotintartalmú vizes extraktumát elkölönítjük, a papaverin- és narkotintartalmú vizes extraktumból a narkotint izoláljuk, és kívánt esetben tisztítjuk,</p>	<p>Narkotinbázis kinyerése a második, kénsavas extraktumból, metanol mellett történő bázisleválasztással és etanolos átkristályosítással.</p>
<p><i>G) lépés</i> kívánt esetben a narkotin anyalúgijából a papaverint izoláljuk.</p>	<p>–</p>

A szabadalmi leírásban tíz kiviteli példa található:

- 1A)–1C) példa: narkotinos toluol előállítás.
2. példa: narkotinos toluol oxálsavas mosása.
3. példa: oxálsavval mosott narkotinos toluol feldolgozása.
4. példa: narkotinkinyerés, tisztítás.
- 5A) példa: morfin leválasztása tompított oldatból, kodeines toluol előállítás.
- 5B) példa: morfin leválasztása, társalkaloid toluol előállítás.
6. példa: kodeines toluol feldolgozása.
7. példa: társalkaloid toluol mosása és citromsavas extrakciója.
8. példa: kodein- és tebainsók kinyerése.
9. példa: kodein-citrát tisztítása kodein-szulfáton keresztül.
10. példa: te bainbázis előállítás.

A 225 038 sz. szabadalmi leírás igénypontjaiban definiált műszaki jellemzők maradéktalanul megfelelnek az újítási javaslatban leírt lépéseknek. Az egyes eljárások végrehajtásának körülményei az újítási javaslatban kevésbé részletezettek, de megtalálhatóak például a VF/28 számon benyújtott, 1994. június 27-i, 8/31 számú záró jegyzőkönyvben, mely ópiumoldat feldolgozását mutatja be kísérleti üzemi léptékben, és a VF/18 számon benyújtott, 1998. 07. 01-i, 40/27 számú záró jegyzőkönyvben, amely az ópium feldolgozására kipróbált eljárás egy másik alapanyag, mákgubó extraktum feldolgozására való alkalmazásának kísérleti üzemi megvalósítási tapasztalatait ismerteti.

A jegyzőkönyv az összefoglaló részben leszögezi, hogy a kidolgozott eljárás szelektivitása jó, egyedül a narkotinkinyerés igényel további optimalizálást mákalkaloid extraktum feldolgozása esetén, a termék nem érte el az ópiumfeldolgozásnál elért gyógyszerkönyvi minőséget, és javaslatot tesz a jelentés az eljárás további optimalizálásának lehetséges irányaira is. A szabadalmi leírás kiviteli példáiban alkalmazott mennyiségek szintén e kísérleti üzemi gyártási nagyságrendnek felelnek meg.

A 22. főigénypont G) lépése, a papaverin kinyerése a szerves oldatból az újítási javaslatban még nem, csak a kísérleti gyártási jegyzőkönyvekben van leírva, ez azonban csak kívánt esetben történő átalakítás, amely megfogalmazás a szabadalmi gyakorlatban olyan lehetőséget ismertet, amelynek a végrehajtása lehetséges, de nem kötelező.

A fentiek alapján elmondható, hogy az újítási javaslatokban a feltalálók mindkét szabadalom esetében megfelelő részletességgel ismertették a találmány összes lényeges elemét, a főigénypont jellemző részében található műszaki intézkedéseket. Az is megállapítható, hogy már az első kísérleti adatoknak a munkáltató részére történő átadása lehetővé tette a munkáltató számára a szabadalmi törvény előírásait kielégítő kiviteli példák belefoglalását a szabadalmi bejelentésbe.

V. ÖSSZEFOGLALÁS

Az Iparjogvédelmi Szakértői Testület a 225 038 és 225 479 lajstromszámú szabadalmi leírásnak a 2725/98 és 2721/97 számú újítási javaslatban és az ezekhez kapcsolódó, hivatkozott dokumentumok tartalmával való tételes megfeleltetés alapján a következő megállapításra jutott.

V.1. A megbízó által feltett 1. kérdésre a szakértői testület a következő álláspontot alakította ki

A felperesek által a munkáltatóhoz benyújtott újítási javaslatok a szabadalmi oltalom alatt álló találmányok műszaki megoldásának összes lényeges elemét tartalmazzák, ugyanis az újítási javaslatokban a szabadalmi főigénypontokban szereplő minden lényeges ismerv megtalálható, az ott nem részletekbe menően leírt technológiai paraméterek pedig a kapcsolódó dokumentumokban megtalálhatók, illetve szakember köteles tudásához tartoznak. Ezért a testület véleménye szerint e dokumentumok rendelkezésre bocsátásával a feltalálók eleget tettek az Szt. 11. §-ának (1) bekezdésében, a találmánynak a munkáltatóval történő ismertetésére előírt követelményeknek. A fenti adatok birtokában a munkáltatónak elegendő műszaki információ állt rendelkezésére ahhoz, hogy a szabadalmi bejelentések megtételének kérdésében állást foglalhasson.

A szabadalmi bejelentésben kellő mértékben ismertetni kell azokat a műszaki intézkedéseket, amelyekkel a kitzűzött feladat megoldható. A találmány legáltalánosabb megoldását követően a leírásban konkrét kiviteli példákon keresztül kell bemutatni a találmányt olyan részletességgel, hogy ez az útmutatás szakterületen jártas szakember számára elegendő legyen a reprodukáláshoz feltalálói tevékenység nélkül. Az elérni kívánt eredmény, hatás valószínűsítésére a szükséges számú, de legalább egy olyan példát kell megadni, amely konkrét megvalósítási lehetőséget ismertet. A találmány megvalósításával kapcsolatos műszaki tapasztalatok, know-how, a legjobb megvalósítási mód közlése azonban nem követelmény.

V. 2. A megbízó által feltett 2. kérdésre, az alperes kérdésére adott válasz

Az alperes kérdése az ismertetett megoldás műszaki-gazdasági jelentőségére vonatkozó információkra irányul. Az Iparjogvédelmi Szakértői Testület álláspontja szerint ezek csak annyiban képezik részét a találmány lényeges ismérveinek, amennyiben az ismert megoldások hátrányainak, a találmány előnyeinek műszaki jellegű bemutatásáról van szó. A szabadalmi bejelentés megtételéhez gazdaságossági számításokra nincs szükség.

A 225 479 lajstromszámú szabadalom leírásában (4. oldal 1. oszlop 10–60. sor) a találmány műszaki-gazdasági jelentőségének bemutatására felsorolt ismérvek – természetes adalékanyagok alkalmazása, a bepárlás kiváltása miatt az anyagok nem bomlanak el hő hatására, nem képződnek nehezen elválasztható komponensek, csökken az alkaloidveszteség, energia és vegyszer takarítható meg, a sűrítmenyből közvetlenül nyerhetők a kívánt termékek, további tisztítás már nem szükséges – a 2725/98 számú újítási javaslatban mind szerepelnek, hiszen azt emelik ki, hogy a környezet terhelése csökken, a kitermelés nő, és az előállított termékek minősége jelentősen javul (amint azt az újítási javaslat 9. pontja tárgyalja).

A 225 038 lajstromszámú szabadalom leírása is részletesen taglalja a találmány megvalósításához fűződő előnyös hatásokat. A 8. oldalon található táblázatot, mely az eljárással előállított morfinbázis és a narkotin HPLC-vizsgálattal mért tisztasági adatait, a kodeinszulfát és a tebain olvadáspontját és kitermelési adatait tartalmazza, a bejelentők hivatali felhívásra, a találmány előnyeire vonatkozó állításaik, az elérhető hozamok, a termékminőség igazolására építették a leírásba, az elsőbbségi példányban még nem szerepelt. Ez az adatszolgáltatás a szabadalmaztatási eljárás során nem jelentett bővítő értelmű módosítást. A szakértői testület véleménye szerint a feltalálók az eredeti kitanításból származtatták, üzemi adatokon vagy kémiai számításokon alapulnak, ezért ugyancsak megismerhetőek voltak a munkáltató számára.

V. 3. A megbízó által feltett 3. kérdésre, a felperesek kérdésére adott válasz

A felperesek által feltett kérdés lényegében megegyezik a 1. kérdéssel, a feltalálók csupán arra hívják fel a figyelmet, hogy az újítási javaslatok mellett az alperes rendelkezésére bocsátották az eljárások tételes leírását, a kutatási beszámolókat, a beruházási javaslatok és az üzemelés know-how-ját is, ezek mindegyikének figyelembevételével kéri a testület állásfoglalását. A megbízó által feltett 1. kérdésre adott válasz részletes indoklásából kitűnik, hogy az Iparjogvédelmi Szakértői Testület mindezen dokumentumok figyelembevételével alakította ki álláspontját.

Összeállította: Posteinerné Toldi Márta